

دار الفنون

ادبیات فارسی و عربی و ہندی و سنہ

فلسفہ ، اجتماعیات ، تاریخ ، جغرافیہ ، ادبیات

ایک آبدہ بر نشر اولیٰ

مندرجات :

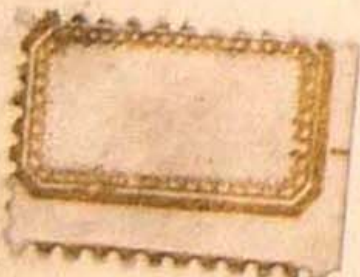
- قنالی زادہ علی چلی [فرید]
 قیچاق تورکچہ سنہ دائر [نجیب عاصم]
 « صدراب » لحدی [وحید]
 بشر و طبیعت [فائق صبری]
 عبرانی لسانک انکشافنہ عربیہ نک معاونتی [آورام غلانی]

ترجمہ فسمی

- قیمت حکملری ، شائیت حکملری [امیل دورقائم] [نجم الدین صادق]
 تاریخہ اصول [غابریہل مونو] [کاظم شناسی]

استانبول — مطبعہ عامرہ

۱۳۳۲

دارالفنون

ادبیات فاکولته‌ی مجموعہ

سنہ : ۱

ایلول ۱۳۳۲

صافی : ۴

تفالی زاہ علی چلبی

بویوک آدم‌لری یاشاتمق دیمک ، حیات علمیہ و خصوصیہ لرینہ عائد شئون متفرقہ بی
طویلایوب اجزای پراکنده حالندن چیقارمق ، حیاتک مزعج ، متعب عوارضندن
تجردله داها مصفی بر صورتہ اقتران ایدن هویت آفلہ لرینہ مدرکہ مزردہ یکی بر ساحہ تعین
ویرمک دیمکدر .

بویوک بر آدمک ترجمہ حالی ، منسوب اولدینی ملتک ساحہ وجدانہ رکز ایدلمش معنوی
تمثالی حکمنده در . ماهر بر صنعتکارک الندن چیقان برهیکل ، تمثیل ایتدیکی کیمسه نک شخصیت
مادیہ سنی خطوط بارزه و کامنه سیله انظار اخلافه قارشى نصل تجلی ایتدیررسه ، تمثیل معنویہ
حکمنده اولان تراجم احوالده صاحب لرینک هیولای ناطقیتلرینی قلوب ملتده اویله جه
تجسم ایتدیرمک لازم کلیر . هیکل محسوسی تمثیل ایدن بر اثر صنعتله ، صاحبی آراسنده وجودی
لابد اولان مشابہت صوریہ علاقہ سی تأمین ایدلمدیکی تقدیرده ، اثر نامیلہ اورتیه قونیلان
کتله جامده مقصده خدمت نقطه نظرندن حائر قیمت اوله ماز .

تمثیل معنویہ حکمنده اولان تراجم احوالده بویله در ؛ آنلرک قیمتلریده بومقیاس ایله
تقدیر ایدیلیر . حقیقت بو مرکزده ایکن اسلاف طرفندن تراجم احواله دائر یازیلان
اثرلرک قسم اعظمی ، عجمی هیکل تراشیلرک اللرندن چیقان ، مقصده خدمت نقطه نظرندن
اصلا قیمتی حائر اولمیان بر طاقم طاسلاقلردن باشقه برشی دکلددر . حتی انلره طاسلاق
بیله دینه مز ، چونکه برشیئک طاسلاغی دیمک ، آنک یالان یا کلش بر نمونه سی دیمکدر .

انسان اکا باقه باقه تمثیل ایتدیکی شخص یاخود شی حقننده اولدجه دوغرو بر فکر پیدا ایدیه بیلیر. حال بوکه تراجم اسلافه دائر یازیلان اثرلرک چوغی بو قدر جق بر فائده یی بیله تأمینه غیر کافیدر.

روحسز صحیفه لر دن، جامد سطرلر دن تشکل ایدن بو اثرلر ده، آرانیلان آدمک هویت صحیحه سندن ماعداد هر شی بولنه بیلیر. بو حالک باشلیجه سینه کلنجه: اوتهدنبری بزده حیات دینیلن شی خدمت دولته کچن زماندن عبارت اولدیغندن مأموریت حیاته عائد شئونه، شئون زندگانینک اک مهملری نظریله باقیله رق یالکز آنلر ضبط ایدلمش، آنلر دن بشقه سنه اهمیت ویرله مشدر. مثلاً بر عالمک، بر شاعرک پایه دن پایه یه، منصب دن منصبه ارتقا ایتدیکی کونی کوننه، ساعتی ساعتیه قید ایدیلورده بزم ایچون پک محترم، پک ملتزم اولان حیات خصوصیه سنه عائد مناقبک تحریرنده امسا کک صو کدرجه سنه کیدیلور. عطای مر حومک «باقی» حقننده یازدیغی شوسطرلر مدعامزک صدقنی مؤید بر دلیل صورتنده اتیان ایدیه بیلیر: ذیل شقایق مؤلفی، باقینک «خلال مفا که ده واقع اولان نوادر، مطایباتی وجواهر لطائف ونکاتی اشعار دلاویزی کبی رنگین ومعنای شکرریزی کبی شیرین» اولدیغندن بحث ایتدیکی صره ده دیورکه: «بر کون والد مر حوم ایله نادی کثیرالایادیلرینه دخول میسر وکاسه کوشله بو عبد حقیر دریوزه کر جواهر فضل و هنر اولوب خلال عجبته اکا بر عصر دن برینک رحلتی ومجلس وجوددن دفع ثقلتی مذا کره اولوب: کشتی کرانبار عالم پارتالان اتوب سبکبار وبراندازه مقداری ارتقاعی اشکار اولدی! بویوردیلر. بومقوله لطائف مشهور وقند نبات کبی زبازد جمهور اولمغین تفصیلندن اجماله عدول اولندی.» مبارک آدم! کاشکی باقینک دور ایتدیکی مدارس، ارتقا ایلدیکی مراتبله صحیفه لر دولیره جفکه او صحیفه لری «قند نبات کبی زبازد جمهور» اولان لطائف وظرائفی ایله دولیره ایدک. اکر بویه یامش اولسه ایدک شاعرک ارتجالاته، تصلفدن، تکلفدن عاری اولان حیاته واقف اولمش، اونی وجدانمزده ده جانلی بر صورتده یاشامش اولور ایدک! باقینک آرقه سنده کی کورک ایله باشنده کی «عرفی» دن، «منلائی» دن نه چیقار؟ بزه لازم اولان آنک عوارض صوریه سی دکل، جوهر ذاتیسی تزیین ایدن مزایای مغنویه سی ایدی. باقی کبی بر نادره معرفتن صادر اولان لطائف وظرائفک نقلنده کی وجوبی تأیید ایچون فضله سوز سویله مک عبدر. شو قدر دینه بیلیر که حیات مشاهیره عائد شئونک یالکز مهملری دکل حتی اک اهمیتسز لری بیله ضبط ایدلمیدی. زیرا اهمیتسز کی کورینن پک چوق شیلر

وارد در که آنلردن غایت مهم نتایج استنباط ایدیه بیلیر. روحك الكغامض سرائری بعضاً پك اهمیتسز ستره لر آلتنده کیزله نیر. انسانك نه اولدیغنی بیلدیرن، حیاته عائد شئون عادیه در. معتاد اولمیان احوال حیاتییه تصلف، تکلف کیرمشدر. انلر شخصك نه اولدیغنی دکل، نه اولمق ایسته دیکنی کوسترر.

اثار اسلافك تضمن ایتدیکی بو محذوردن دولای هر ایسته دیکمز آدمك آرزو اولنان شرائط دائره سنده ترجمه حالی یازمق بزم ایچون ممکن دکلدر. بنا برین قنالی زاده علی افندینك حیات خصوصیه سنه دائر یازیله جق شو برقاچ سطرده الده کی منابعك طرز تحریرندن دولای آنلردن فرقلی اولمیه جقدر. كرك مرحومك كرك بشقه لرینك بزجه معلوم اولان مناقب حیاتییه لرینه ترجمه حال دینه مز. حیاتلرندن دو کولمش اهمیتسز بر قاچ پارچه دینه بیلیر. فی الحقیقه اسلافك بر اقدقلری اثار شخصیت مغویه لرینك مرآت انعکاسی حکمنده اولدیغندن انلر حقیقه تدقیق ایدیه جك اولورسه بشقه شیئه حاجت قالماز ایسه ده حیات خصوصیه عائد مناقبك تعیین شخصیت امرنده کی خدمتی ده انکار اولنه ماز. برکیمسه نك حیات علمیه سی شخصیتك - تعیر جائز ایسه - طیش یوزینی، شئون عادیه زندکانیسی ده ایچ یوزینی تشکیل ایدر. بر شیدك یاریسنی کورمکدن متحصل فائده، البته تمامی کورمکدن حاصل اولان فائدهیه مقیس اوله ماز. بشقه ملتله بودقیقه یه چوق رعایت ایتمشله. بویو کلرک یالکز حیات علمیه لرینه دکل، حیات خصوصیه لرینه عائد وقایعی ده ممکن اوله بیلدیکی قدر ضبط ایتمشله. نه ایسه «مالایدرک کله لایترک کله» سوزینك مقتضاسنه توفیق حرکت ضروری اولدیغندن بزده قنالی زاده حقنده شویله بویله بر ایکی سوز سویله یه لم :

*
**

تورکلردن یتیشن بویوک آدملردن بری ده قنالی زاده علی چلبی، یاخود افندیدر. بو ذات، قضاتدن اسپارته لی امراء افندینك اوغلی اولوب اوراده دوغمشدر. (۹۱۶). امراء افندینك پدری عبدالقادر حمیدی در. حمیدی لقبیه تلقیب ایدلمسی، حمیدایلینك مرکزی اولان اسپارته قصبه سی اهالیسنندن اولدیغنی ایچوندر. عبدالقادر افندی قنا استعمال ایدرایمش. اولاد واحفادینه انتقال ایدن «قنالی زاده» لقبی بواعتیاد غریبک پك ده رنگین اولمیان بر یاد کاریدر. حمیدی، بر آراق حضرت فاتحه معلم، پادشاهك فوق العاده توجهنه، محبته مظهر اولمش ایدی. بوضورتله باشنه دوغان دولت کونشی، برطرفدن خواجه نك نهال امالی چیچکلندر مکه

برابر ، دیگر طرفدن صدراعظم محمود پاشانک قلبنده چورکنمش اولان مخلوق مزعجی ده جانلاندیرمقدن خالی قالمایور ایدی .

صدر حسود ، خواجه بی نظر شاهانه دن دوشوره جک برسب بوله مینجه ادانینک الک سفیل ، فقط الک قوی واسطه ملعتلری اولان طریق تزویره سلوک ایله ییچاره بی موقعندن یووارلادی . عبدالقادر بوضربه قاهره بی متعاقب صوک مرحله حیاتی اولان اسپارته یه ، اورادن اخرته کیتدی .

شو حاله نظراً قتالی زاده نک علم وفضل قسماً کندی سعیله حاصل ایسه ، قسماً ده آبا واجدادندن منتقل دیمکدر .

علی چلبی استعداد فطریسنک مقدمه انکشافی اولان ایلمک تربیه بی اقرباسندن قاضی عسکر قدری افندنک دائره سنده کوردی . متعاقباً معلول امیر ، سنان ، مرحبا ، قره صالح افندیله مسند مشیخته ارتقا ایتیش اولان (چوی زاده) محی الدین افندی کبی بولندقلری زمانه شرف ویرن الک کزیده مدرسلردن اقتباس فیض ایتدی . علی الاصول دور مدارسله شام ، مصر ، بروسه ، ادرنه ، استانبول قاضیلککرینه تعیین ایدلدکن صوکرا ۹۷۹ ده بالفعل اناتولی قاضی عسکری اولدی . یینه اوسنه موکب سلطانی ایله ادرنه مشتاسنه کیتدی . برمدتن بری کندیسنی یزار ایتکده اولان نقریس علقی قیش دولایسیله شدتی آرتدیردی . مشوم عرض ، نهایت استاد فاضلک جوهر حیاتی انحلاله اوغراتدی . استانبول یولنده «ناظر مزارلغی» دینیلن قبرستانک بر کوشه سی او وجود مبارکه مأوای واپسین اولدی .

بایقوش فصیله سندن اولان شاعرلردن بری مرحومک بادره وفاتی اوزرینه «الن حنالی زاده یودی کور آب حیاتندن» [۱] نوحه سامعه خراشیه اوتمشدر .

عطائی مرحوم قتالی زاده نک وفاتی بر موسوی طیبک خیانتنه عطف ایله :

« مریدرکه عدو دین و دشمن دیرین مسلمین اولان طائفه یهود عنوددن بر جهود صورت طبابتدن خیانت ایدوب وجع اولان محلی بعض ادهان مسمومه ایله طلا بعده دهن نفت ایله تعقیب ایدوب اول سمومی مسامه اجرا ایدر . چوق زمان کچمدین بزم حیاتدن ال چکوپ دست آخر مجلس زندگانی ایدرلر »

دیورسده بونک واهمه محصولی اولدیغنه شبهه یوقدر .

*
**

[۱] بومصر اعده کی « کور » لفظی کورمک مصدرندن امر صیغه سی صورتنده اوقونه بیلدیکی کبی ، عربی کاف ایله ، سراب معناسنه اولان « کوراب » صورتنده اوقونه بیلیر . بوتقدیرده حیات سرابه تشبیه ایدیش اولور .

اوزمان مدرسه لرده علی الاصول تدریس ایدیلن علوم وفنونك كافه سنی تحصیل ایتمش
اولان علی چلینك تفسیر، حدیث عاملرنده اختصاص تامی، ریاضیاتده بالخاصه علم هیئتده
ید طولاسی وار ایدی .

اك مشهور اثری « اخلاق علائی » عنوانلی مجله نفیسه در. كشافه، تجریده، مواقفه،
درر و غرره، ناتمام حاشیه لری، هدایه دن كتاب الكراهیه به تعلیقاتی، وقفه دائر ایکی
رساله سی، سیف و قلم رساله لری، ترجمه منشائی، مرتب دیوانی، داها بعض اثارى واردو .
عربی، فارسی لسانلرنده کی قوتنه دائر سوز سویله مك براز دكل كركی كبی حدناشناسلق
اولور . آنك ایچون بزده الزام سكوتی اولی كوردك . مراق ایدنلر اثرلرینه مراجعت
ایده بیلرلر .

بزم مدرسه لرده اوتهدنبری « تهز » اصولی جاری اولدیغندن علی چلی چوی زاده دن
درس او قودینی ائنه اده اوائل (شرح العصد) ه دائر بر رساله یعنی « تهز » یازوب
خواجه سنه ویرمش، (*) استادینك فوق العاده تقدیرینه مظهر اولمش ایدی . چلی مدت
عمرنده خواجه سنك بو تقدیرندن دویدیغی لذته معادل اوله بیله جك برلذت دویمادیغی هر
زمان لسان تحسره سویلر ایدی . ایشته، علم عشقی، علم عاشقی بویله اولور .

*
* *

روم ایلی قاضی عسکری ابوالسعود افندی علی چلینك چوی زاده یه انتسابندن دولایی
مدرسه توجیهنده براز آغیر داوران دیغندن چلی بوندن متأثر اولور . برکون تألیف و تدریس
ایتدیکی کتابلری آلوب ابوالسعود افندینك مقامنه کیدر . ابوالسعودنه ایسته دیکنی صورار .
چلی جواب اوله رق دیرکه : - افندم، رفیقلم نائل امل اولمق ایچون دورا بواب ایدرلرکن
فقیرده بو کتابلرک فصول و ابوابی دور ایدیور ایدم . زمان دولتکزده بر شیئه نائل
اوله میه جق ایسه ك باری بو قاپوی قاپیوب بشقه بر قاپویه مراجعت ایدم !!

ابوالسعود، قنالی زاده نك، بوجرأت مأیوسانه سندن منفعل اولمق شویله دورسون
در حال چلی یه ادرنده كائن حسامیه مدرسه سنی توجیه ایتدی . یاننده بولنانلرده : ایشته
انسان اولان بویله فعلاً اثبات اهلیت صورتیله حقنی استحصال ایدر . نائل امل اولمق
(*) ابن حاجبك مسلك متكلمین اوزره یازدیغی « مختصر المنتهی » نك شرحی اولسه كر كدر .

ایچون شونک بونک دلالتنه مراجعت ایتمک انسانلق دکلدر. دییه رک انصافنه، قدرشناسلغنه کوزل بر مثال کوستردی. علی چلبییه توجیه اولنان ایلک مدرسه بودر.

*
**

قنالی زاده شام قاضیسی ایکن مغرب علماسنک کبارندن شیخ ابوالفتح مالکی بر کون زیارتنه کلیر. چلبی بلاد مغربه دائر تاریخی، جغرافی او قدر معلومات ویرر که شهرت علمیه سی آفاقه منتشر اولان شیخ مالکی کلمه نك بوتون معناسیله حیرت لرایچنده براقیر. هله شهرلری، کوزیله کورمش، مدت مدیده اقامت ایتمش کبی تصویر ایلمسی شیخی بوس بوتون مبهوت ایتدیکندن چلبییه: افندی سز بومملکتلری نه زمان کوردیکز؟ دییه سورر. قنالی زاده شیخک بوسؤالنه: اورالره کیتمدک، فقط کتابلرده کوردک سوزیله مقابله ایدر.

*
**

شام علماسی آره سنده سیوطییه، ابن حجره معادل طوتیلان شام مفتیسی رضی الدین ایله جریان ایدن شفاهی، تحریری بر مباحثه ده بحثی قازاندیغندن فضلاى بلده نك کافه سی چلینک قدرت علمیه سی اوکنده بویون اکمه، تعظیم و تکریمی حد غایه یه واردیرمغه مجبور اولدیله.

بحث، ابو حیانک صاحب کشفه اولان اعتراضاتیه تلمیذلرندن ابن السمینک استادینه یعنی ابو حیانه ویردیکی جوابلره دائر ایدی. قنالی زاده ابو حیانک طریق اعتسافه سلوک ایتدیکنی، تلمیذی ابن السمینک حقی اولدیغنی دلائل کافیه ایله اثبات ایتمش، ابو حیانه طرفدار اولان رضی الدینی بردها اغز آچه میه جق صورتده اسکات ایله مشدر.

مصره کیتدیکی صروده، علم و فضلی، علی الخصوص فصاحت و بلاغتیله تفرد ایتمش اولان بکری زاده تبریک قدوم ایچون چلینک نزدینه کلش ایدی. چلبی اثنای مصاحبتده او قدر فصیح او قدر بلیغ برادا ایله اداره لسان ایدر که بکری زاده مقابله دن عاجز قالیر، عجزندن که که لکه باشلار. خلاصه علی چلبی کیتدیکی یرلرده هر کسدن حرمت و محبت کورمش، هانکی مأموریتیه تعیین ایدلدیسه تصورک فوقنده اثر فطانت و رویت کوستر مشدر.

*
**

علی چلینک حافظه سی غایت قوتلی ایدی. ترکی، عربی، فارسی لایعد محفوظاتی اولدیغندن مصاحبت اثناسنده هر سوزینی آیات واحادیثدن بشقه ظریف شعرلر، لطیف وجیزه لرله تزین ایدر، هر دعواسنی نامتناهی شواهد علمیه ایله تأیید ایلر ایدی.

پك كنج ايكن بعضى ارقداشلريله اسپارته ده برمسیره يه كيتمشلر . يانلرنده جامينك بهارستانى وارمش . چلبى هنوز بو كتابى كورمديكندن متهالكانه مطالعه سنه قويولور . ارادن برازوقت كچر . ارقداشلرى نصل كتابده كي حكاياتى كوردكى؟ ديرلر چلبى: اوت هم كوردم ، همده ازبرله دم! دير بوسوز اوزرينه رفيقلى آره سنده مستهزيانه نظرلر تعاطى ايدلمكه باشلار . قنالى زاده ارقداشلرينك نه ديمك ايسته دكلرينى اكلار؛ دعواسنك قول مجرددن عبارت اولمديغنى اثبات ايچون بهارستانك مندرجاتندن بر چوق يرلرى ازبر اوقويوب استهزايه يلته نن چلبيلرى اعتذاره مجبور ايدر .

مباحثه ، مذاكره زمانلرينك غريسند چلبى آز سويلر ، چوق دوشونور ايدى . اطوارى نزيه ، روحى خفيف ، مشربى ادب دائره سنده لايالى ايدى . دنيانك بود ونبودى غندنه سيان اولديغندن نه اقبالدن متأثر اولوردى ، نه ده ادباردن متكدره . هر كسه رفقايله معامله ايدر ، كنديسندن فرد آفريده يي انجيده جك برسوز ، بر معامله صادر اولماز ايدى . خصوصيله قلوب فقرايى رنجيده ايتمكدن صوك درجه احتراز ايلر ايدى . چونكه مرارت فقرى كنديسى ده طاتمى ايدى .

هنوز بي نوالق عالمنده ايكن بركون جمعه نمازينه كيتمش ، صفلك برينه صوقولوب اوتورمش . ياننه صرّه دوه سى كې دونانمش كرلى ، فرلى بر آغا كمش . چلبى پثرمرده دينه بيله جك بر قيافته اولديغندن آغا جنابلرى ، فقر و مسكنتى كنديسنده بولاشير قورقوسيله ايكيده برده اتكلرينى طوپلايوب چلبى يه سورونمه مكه چاليشير : بز حضرتك ياننده نه ايشك وار؟ تويخى متضمن آجى نظرلريله متهاديا چلبى يي يزار ايدر . قنالى زاده متكبر حريفك كستاخانه وضعندن پك متأثر اولور . فقط نه ياپسون . . . ؟ ضرورى بويننى بوكوب اختيار سكوت ايدر . آره دن برقاج سنه كچر چلبى صدر اقباله ، بريكى بودالاده آجينه جق برحاله كلير! على چلبى صرهمى كلدكجه بو وقعهي نقل ايله سودكلرينى كسر قلوبدن تحذير ايدر ايدى .

*
**

چلبينك حيات ادبيه سى آريجه تدقيق ايدلمك لازم كله جكندن ا كا عائد بر وقعنهك بوراده ذكرى مناسب دكلسه ده استطراد قيلندن اوله رق حكايه سنده باس كورمك :
قنالى زاده ادرنه ده دانشمند ايكن شاعر اميرى ايله معارفه پيدا ايتمش ، اميرى معنى

مراقلیسی اولدیغندن بو مراقنی چاپی یه ده سرایت ایتدیرمش . بو ایکی شاعر نصاسه « میر حسین نیشابوری » نك معمی رساله سنی اله کچوروب ایکی کونده استنساخ ایتمشلر ، بو هوس سائقه سیله برچوق معمی سویله مشلر . عثمانلی شاعرلری آراسند او زمانه قدر معمی مراقی یوق ایدی . آنلری بو هوسه دوشورن شاعر امیری ایله علی چلیدر . (فن معمی !) دینلن مشغله بی سود ایکینک همتیه ادبیاتمزدده مهم بر موقع طوتوب شاعرلر مزه معمی نامیه نامتناهی یاوه لر سویله تمشدر .

*
* *

خلاصه کلام حیات خصوصیه سنه دائر اوج بش سطر یازی یازمق ایسته دیکمز قنالی زاده حقیقی بر فیلسوف ، مکمل بر استاد ایدی . هر مسئله حقنده کی افکار صائبه سیله محاکات صحیحه سی عقلنک متانتیه ، احاطه سنک وسعته حجت اولمق اوزره کوستریه بیلیر . یازدیغی شیلرک کافه سنی غایت متین بر علم لسانی ایله یازمش ، سلسله مطالعاتی غایت مکمل برانتظام وانسجامه تابع طوتمش ، ا کلا دیغنی حقیله ا کلامش ، ا کلامق ایسته دیکمی ا کلاماق ممکن اولمیه جق صورتده ا کلامش . (علوم عقلیه ونقلیه) ده پک یوکسک بر موقع اشغال ایدن بو حکیم کاملک وجودیه بحق افتخار ایدم بیلیرز .

چلینک شهر آناری اولان « اخلاق علائی » یه کمنجه بو کتاب متقدمینک حکمت عملیه عنوانی تحتده جمع ایتدکلی اخلاق ، تدبیر منزل ، سیاست مدن علملرینی حاوی مهم بر اثردر . تاریخ تألیفندن « ۹۷۲ » زمانمزه قدر گذارن اولان « ۳۶۲ » سنه ظرفنده نقضاً وتعديلاً بر مثلنی وجوده کیره مدیکمزدن دولایی بز اخلاف نه قدر افتخار ایتسه ک سزادر . همتمز وار اولسون !

اسلام فضلاسی طرفندن یازیلان اخلاق کتابلرینک اک مشهورلری : نصیرالدین طوسینک « اخلاق ناصری » ، جلال دوانی نك « اخلاق جلالی » حسین واعظک « میرزا محسن بن السلطان حسین بایقرا » نامنه اتحاف ایلدیکی « اخلاق محسنی » عنوانلی کتابلردن عبارت اولوب بونلرک اوچی ده فارسیدر . علی چلی :

« خاطر عاطره اندیشه و خاطر اولوردی که زبان ترکی روم اوزره بر کتاب مرقوم اولیدی که مقاصد حکمت عملیه یی جامع و کتب ثلاثیه رابع اولیدی »

فقره تلمیحیه سیله ترکیه بر اخلاق کتابی تألیفی حقنده کی تصورندن بحث ایلدیکی صره ده : « عدد سال فرخ فال حساب هجرتدن واصل عدد لفظ فرخ سال اولدی تصاریف قضا ایله

شمع دل سوزان شبستان خطه شام عنبر مشامده فروزان اولدی فی الجمله تعویق مباعده و توفیق
مساعده و دواعی مجتمع و مواقع مرتفع اولوب اواخر سال مزبورده طریق شارع و مشروع کیریلوب
اوایل سال آینده به الجمله و بالتمام انجام و اتمامه ایردی «

دیور؛ بو افاده سنه کوره شام قاضی لکنه تاریخ تعیینی اولان ۹۷۱ سنه سی او اخرنده
اثرینی تألیفه باشلامش، ۹۷۲ اوائلنده ا کمال ایدرک شو قطعه ایله صدراعظم سمیز علی
پاشایه اتحاف ایلش دیمکدر:

قطعه

ناصر آدینه نصیر طوسی
دیدی اخلاق ظهور ایلدی فن
بعده شمع دوان نسبتدن
اولدی اخلاق جلالی روشن
محسن آدینه حسین واعظ
یادکار ایلدی اخلاق حسن
پارسی باف ایدی تار و پودی
جمله سی اولدی چو اخلاق کهن
ایلدیم تازه تراول جامه لری
زرکش رومی زیبا ایله من
نکته خلق علی پاشادن
اولدی چون مشک فشان جیب زمن
بوی لطفیله معطر قیلدی
عالی زلف عروسان سخن
ایلدی بنده علی اخلاقن
نام اعلا سنه اعلا قودن
لاجرم ختمنه تاریخ آنوک
اولدی « اخلاق علایی احسن »

بك يوكسك برسويۀ عرفانك محصولی اولان « اخلاق علائی » یوقاریده سویله دیکمز
وجهله جداً مهم بر اثر در . طرز تحریری زمانك ایجاباتندن انحراف ایدمه مکه برابر
آثار سائر به نسبتله اغلاق و ابهامدن عاریدر. آثار اسلاف ایله پراز الفتی اولانلر ا کلامقده
مشکلاته تصادف ایتمزلر؛ حتی فکر آ او دوره رجوع ایدرک سوه سوه اوقورلر.

علی افندی اسلوبنده سجعه رعایتی تعصب درجه سینه وارد یرمش ایسه ده بو کون کلیاً متروک اولان اوصنعتده براز دکل، خیلی اثر مهارت کوستر مشدر. بوضنعتده هوسکار اولانلرک چوغنی وضوح افاده بی سجعه فدا، سجعه خاطری ایچون معناسز جمله لر ترتیب ایتدکلی حالده علی چلی بو کریویه دوشمه مش، سجعی حاوی فقره لره متمم معنی خدمتی کورد یرمش. بنابرین چلینک افاده سنده کی سجعلرک همان کافه سی معنایی اخلال دکل، بالعکس اکمال ایلکده در.

*

* *

سجعتک محاذیرندن بحث ایدوب طورورکن او ابتلانی بزرده ارثی برخسته لق اولدیغنه بر سطر یوقاریده یازیلان اخلال، اکمال کله لری ایکی شاهد عادلر. زیرا اکمال یرینه اتمام ده یازیله بیلیر ایدی.

اکرم بک مرحومک تعلیم ادبیاتنده سجعدن تحذیر ایچون یازدیغنی شو سطرلر بوابتلانک انسانه نه غریب شیلر یاپدیردیغنی یک بلیغ بر صورتده اثبات ایلکده در.

استاد اکرم دیورکه: «معافییه بزرده دخی امید اولندیغنی وجهله بی غرضانه و کرچکدن ادیبانه و حکیمانه مؤاخذات سایه سنده بر کره ذوق بلاغت و تمیز ادیبانه ذیلن شیلر حقیه انتشار و تعمایدنجه اومقوله تکلفات زائده و تصنعات بلا فائده یه!! طرفدار اوله جقلرک النادر کالمعدوم واسالیب و ادبیات عثمانیه نیک نجات وصالته لایق محسنات معنویه و تزینات صحیحه لفظیه ایلله فائده بخش خصوص وعموم! اوله جنی بی اشتباه و بوکا ادبیاتمزجه آرز وقت ایچنده وقوعه کلن ترقیات کلیه بر بیرک کواهدر!»

استادک بو مطالعه سینه قارشی بزرده: فسبحاناه دیمکدن کندمزی آله مدق.

عباره ده کی سجعلرک التزامی اولدیغنی ا کلامیه جق قدر مغلوب غفلت دکلر. استاد اکرم ارباب قلمی سجعدن تحذیر ایلله دیکی صروده بونک عجزدن منبعث اولمادیغنی، ارزو ایتدیکی زمان کندیسندکده بوضنعتده قدرت و مهارت ابرازینه مقتدر بولوندیغنی ا کلامق ایسته یورایسه ده مع التأسف دعواسی علیه حجت اولیور. زیرا حضرتک «النادر کالمعدوم» دن صوکر ا اتیان ایلله دیکی «فائده بخش خصوص وعموم» سجعی، (تشبیه ده کی معذرتمزک قبولنی رجالیله سویله رزکه) مثلاً حیوانک بر طرفه آغیر بر صندوق، او بر طرفه ده حصول توازن ایچون او ثقلته بر طاش یو کله تمک قیلندندر. عبارة ده کی «بی اشتباه» ایلله «بیوک برکواهدر» سجعه کلنجه بونکده استاد طرفدن اثرینک دیکر بر یرنده تزئیف ایدیلن درکار، اشکار سجعدن همان همان فرقی یوق کیدر.

هله حضرت استادك « اسجاع مقیده ده جل وفقراتك تطاولنه ویاخود بری دیگرندن تجاوز ایده جك صورتده قصیر اولسنه میدان ویرلمه سی لزومنی مثال اتی ارئه ایدر؛ حداعتدالی بیلدیره جك شی ایسه ذوق سلیمدر » دیدکدن صوکره ایکی صحیفه اشاغیده « حال بوکه سجعك اسلوبجه مضراتی فائده سنه غالب (!) یعنی موضوعك طبیعتی مساعد اولوب اولدیغنه دخی باقلمق سزین ، هر نه یازیلیرسه هر سطرنده بر ایکی سجع بولمسنی التزامدن لفظ ومعناجه انواع نقایص وقبايح مترتب (!) اولقله برابر الای الای استعاراتك، توالیسندن تشکل ایدن اسلوب قدیم مقطعه نسبة بسیط وساده عد اولنه بیلن شمیدیکی طرز مسلسل ایچنده کثرت اسجاعك هیچ ده یاقشمدینی و تکلف سزلك اك بویوک مزیتی اولق لازم کلن کتابت رسمیه ده ایسه سجع چوق دخی اولسه ینه غریب کورندیکی جهتلرله کرک محررات رسمیه وکرک هر درلو اثار ادبیه مزجه شو مانعه فصاحت و بلاغتک تأثیرات مضره سنی محو وازاله یه همت اربابنه واجب (!) اولمشیدی . »

سوزلرینی دیزه رک هم فقراتك طول وقصری حقنده کی توصیه سنی هدر ، هم ده حد اعتدالی ارئه ایده جك اولان ذوق سلیمك ایجاباتی زیر وزبر ایله یور ! نه ایسه ینه صده رجوع ایده لم .

« اخلاق علائی » مؤلفنك اخلاقه عائد مسلکنی موضوع بحث ایتهدن اول اخلاق مسالکندن بحثه لزوم کوردک . علم اخلاق منتسبلری اخلاقی اون قدر مسلکه آیریورلر . بومسالکک برنجیسی صوریه « Morale formelle » مسلکی اولوب قانونه صرف قانون اولدیغی ایچون اطاعتله آمردر . ایکنجیسی حظیه « Morale du plaisir » مسلکیدر که دستوری ذوقکی آراء ائلدن قاچ ! امرندن عبارتدر . اوچنجیسی حسیه « Morale Sentimentale » تسمیه اولنان مسلکدر . بونک دستوری ده : صفا کی آراء وجدان راحتسزلکندن توقی ایت . سوزیدر . دردنجیسی نفعیه « Utilitarisme » مسلکی اولوب دستوری تحری منفعت فکرینی متضمندر .

استسعادیه « Eudémonisme » ، بدیعیه « Esthétisme » مسلکلرینه کلنجه بونلردن برنجیسنک دستوری : مسعود اول ، ایکنجیسنک دستوری ده کوزل اول ، امرلیدر . باقی درت مسلک که حب غیر « Altruisme » نفسی حب غیر Ego-altruisme الهیه « Morale théologique » انتظامیه « Morale de l'ordre » مسلکلریدر . برنجیسی یالکز باشقه لرینک ، ایکنجیسی هم بشقه لرینک هم کندینک ، خیری ایچون چالیشمقله آمردر . الهیه مسلکی ، لطیف وقادر اولدیغی ایچون ، جناب حقه اطاعت امرینی تضمن ، انتظامیه مسلکی ده حرکات وسکنا تمزده انتظام توصیه ایتکده در .

اخلاق علماسی بومسلکری یکان یکان تدقیق و تنقید ایلدکلرندن تفصیلی صدوددن انحرافی استلزام ایدر . قنالی زاده نك مسلکی ، « ارسطو » طرفندن وضع ایدیلهرك « قانت » . کلهجه یه قدر قدما ی حکمانك اکثری طرفندن تعقیب اولنان « استسعادیه » مسلکیدر . چلبی « خیراعلی » یه « Souverain bien » وصول ایچون اقتضا ایدن قوتك قسم اعظمی الهیه مسلکندن آلقده ، هر بحثی آیات واحادیث ایله توشیح ایلدکدن صوکر ا ملاحظات صائبه سیله تأیید مباحث وادیسنده پك بویوک بر بضاعه معرفت کوسترمکده در . مسالکک تعددی ، نظریه لرك تکرری حسیله اخلاق کتابلرینك طرز تدوینی کلیاً دکیشمش ایسه ده مؤلفك اخلاقه دائر سرد ایلدیکی مطالعاتك چوغی اصابت قطعیه سنه حاکم اوله رق قالمشدر .

کتابدن اتیان شواهد صورتیه تأیید مدعی وادیسنه کیتمه مک مقاله نك حجمی مساعد اولمديغندن ، اندن صرف نظر ایده رك ، یالکز اثرك هر اوج قسمندن برایکی پارچه نك نقلیه اکتفا ایله یه جکزر .

*
* *

علی چلبی حکمت نظریه یی « ارسطو » نك اثرینه اقتفاء اوچه تقسیم ایله دکن صوکر ا نفس ناطقه حقنده جداً حکیمانه ، محققانه اولان شو سطرلری یازیور :

« معلوم اولسون که حکما نفس ناطقه دیدکلرینه لسان شرع مطهرده روح دیرلر . هر چند « یسئلونک عن الروح قل الروح من امر ربی » آیت کریمه سنك اشارت شریفه سی اولدر که حقیقت روحدن بیان وماهیتی نه ایدو کین کشف و عیان ایلک مؤمن اولانه روا واداب عبودیتیه لایق وسزا دکلدر . بناء علیه مشایخ حقیقت و علمای شریعتدن نیجه ائمه کبار حقیقت روحده تکلم ایتمکدن ابا و فرار ایلدیلر . لکن ظاهر لاقلا محتملدر که قرآن عظیم و فرقان حکیمده بیان بیورلمیان حقیقت وکنه وماهیت روحدر که حد تام و فصل خاص و جنس عام ایله اولور . بعض عوارض خارجه و خواص اثار ظاهره سیله ترسیم اولنمغه منع یوقدر .

لاجرم جمهور علما و کافه حکما مبتدیلره تعلیم و طلاب کماله تفهیم ایچون تعریف و ترسیم ایلیوب دیدیلر که : نفس انسانی بر جوهر بسیط غیر جسم و جسمانیدر بالذات معنولاتی ادراک و تعرف و بدن محسوسده الات وقوی سببیه تصرف ایدر . بو تعریف قول کافه حکما و مذهب اکثر مشایخ صوفیه و مختار بعض علماء کلامدر . وماهیت نفس ناطقه و حقیقت روحده اقوال چوقدر لکن طلب اختصار ایچون مختار اولان تعریفدن غیر یسنی ذکر ایتمک حضرت شیخ کامل و مکمل شیخ شهاب الدین عمر سهروردی قدس سره کتاب عوارف المعارفده ذکر بیورمشلردر . طالب تفصیل اولانلر کتاب مذکوره رجوع ایلسون »

« اما بز تعریف مذکورك ايضاح و تحرير و فوايد قيوديني اثبات و تقرير ايچون آلتی امر ايراد ايدەلم . نفس انسانی ، طاقت بشری ايروشدوکی مقدار معلوم اولوب معرفت نفس ، عرفان رب العالمينه که اهم مرادات و سرمایه سعادات و اول واجبات و مقدمه طاعات و عباداتدر وسیله اوله . امر اول اثبات وجود نفسدر امر ثانی نفسک جوهر اوله سن بیان ایدر . امر ثالث نفس بسیط اولدیغن عیان قیلمقدردر . امر رابع نفس جسم و جسمانی دکل ایدوکی کشف و تقرير ایتمکدر . امر خامس نفس بنفسهامدرك والات ايله متصرف ایدوکی تحرير ایتمکدر . امر سادس نفس حواسله محسوس دکل ایدوکی کشف و تنویر ایتمکدر .

امر اول اثبات وجود نفس ناطقه در معلوم اوله که نفس انسانینک وجودی بدیهی اولی دلیل و بیان و حجت و برهان کتورمکدن مستغنیدر . زیرا اظهاراشیا انسانه کندو حقیقت ذاتیدر که بر آن و بر ساعت مخفی و نامعلوم اولقی یوقدر . کړک خفته کړک بیدار کړک مست و کړک هشیار جمیع احوال و اطوارده نفس انسانی کندو ذاته شعور و استشعاردن خالی دکلدر . و انسان معرفت داننده حجت و استدلاله محتاج اولماز . زیرا برشی ايله نفس مابیننده تخیل واسطه محالدر »

روحک حقیقتی بیلمک ممکن اولیوب یالکز آثاری حقنده تدقیقات اجرایی امکان داخلنده بولندیغنه قانت ، هامیلتون ، سپنسر و سائره کبی فیلسوفلرجه قناعت حاصل اولمشدر . قنالی زاده بو حقیقتی استادانه بر لسان ايله ا کلاتدقدن صوکر ، روحک موجودیتته نقل کلام ایدیور . فقط اثباتی ایچون خارجدده دلیل تحریرسنه لزوم کورمیور ؛ روحک اک قوی ، اک واضح دلیلی ینه روحک کنیدیسی دیمک اولان « شعور و استشعار » ده بولیور . برشی حقنده شبهه ايله ایشه باشلایان « ده قارت » وجودی ، بدهاتی ، یقینی : Cogito ergo sum دوشونیورم بناء علیه وارم ، دستورنده بولوب فلسفه سنی نصل بو اساس اوزرینه ایتنا ایتدیریور ایشه علی چلبی ده روحک وجودینی استشعاره مبتنی قیله رق بشقه دلیل تحریرسیله اوغراشمه یور .

فی الحقیقه روحک بدیهیات اولیه دن اولدیغنی قبول ایدرک بونک اک قوی دلیلی ده استشعارده بولدقدن صکره دلیل دیگر اقامه ایتمش اولسه کریوؤ تناقضه دوشمش اولور ایدی . استشعارک متعلق شبهه یوق که بو هیکل محسوس دکلدر . استشعار ، نفسک علم حضوری (Intuition) ايله کنیدیسی بیلمسی دیمک اولدیغندن چلیینک استشعاریه « ده قارت » ک « دوشونیورم ، بناء علیه وارم » سوزی آراسنده مدلول اعتباریه قیل قدر فرق یوقدر . چونکه « دوشونیورم » سوزی تمامیه « انا » یه مضاف ، « انا » نک وجودینی مثبت اولدیغنی کبی چلیینک استشعاریه ده تمامیه « انا » یه مضاف ، « انا » نک وجودینی مثبتدر .

تورک فیلسوفی نفس ناطقه نک اثباتی دلیلدن مستغنی اولدیغنی سویله دکل صوکر

دیور که : « اما نفس مجرد می‌در، مادی می‌در، جوهر می‌در، عرض می‌در و سائر احکام و عوارضی دلیل
محتاج و اثباته موقوف اولسه جائز در. و انلرک اکثری وجدان صحیح و دوق سلیمه معروف در.
لکن تنبیه و توضیح علما مابیننده نهج صحیح در. بناءً علیه امور باقی دخی ایراد اولندی. معلوم
اوله که هر موجود ممکن یکی به منحصر در. بری جوهر بری عرض زیرا قیامنده غیره محتاج
اولیوب بنفسه قائم ایسه جوهر در اگر بنفسه قائم اولیوب قیامنده بر غیره محتاج ایسه عرض در.
و اول اخرله (یعنی عرض جوهرله) قائم در. بو عرضك موضعیدر. جوهر مثالی، جسم کبی که
بنفسه قائم و قیامنده اخره محتاج و تابع دکلدر. عرضك مثالی « لون جسم » کبی که بنفسه قائم
اولیوب بلکه جسمه قائم در. حتی جسم اولسه مجرد لون بنفسه قائم اولق طور عقلدن خارجدر.

چلی جوهرله عرضی تعریف و ایضاح ایلدکن صوکر جوهرک انواعی حقنده شو
سوزلری سویله یور : « و جوهر دخی یکی قسمدر : بری مجرد، بری مادی در. مجرد اولدوکه اکا
اشارت حسیه قابل اولیوب تفریق و تبعیض ایتک میسر اولیه عقول و نفوس کبی. و مادی اشارت
حسیه به قابل اولوب تفریق و تقسیمی قابل و ممکن اولاندر جسم کبی. و حکما اثبات جوهریت
نفسه نیجه دلیل اقامه ایلدیلر. خواجه نصیر طوسی کتاب اخلاقده نیجه سن ایراد ایلدی. بزاندن
اخصرینی نقل ایده لم و اول بودر که چون عرض موضوعنک مقبول و محمول و موضوع بونک قابل
و حاملی در. و نفس انسانی دائماً صور عقلیه عملیه بی حاملدر و قابلدر. زیرا صور عملیه بی نفس تحصیل
ایدوب اول صوراکا حاصل اولقندن خالی دکلدر پس لازمدر که نفس جوهر موضوع اولوب بوصوری
قابل و حامل اوله. پس نفس عرض اولق ممکن دکلدر. زیرا عرضیت بومعنایه مابیندر و منافیدر
اما بودلیلده نظر ظاهر وارد در. زیرا حکما قیام عرض بالعرضی تجویز ایلدیلر و حرکتله سرعتی اکا
دلیل کتوردیلر. حرکت عرضدر و سرعت دخی عرضدر ینه سرعت حرکتله قائمدر دیدیلر. پس
اوله اولیجق نیچون جائز دکل که نفس عرض و صور علمیه دخی عرض اولسون و بوعرض اول عرضی
حامل و قابل اولسون؛ پس جوهریت نفسده ادله سائره به اعتماد اولنسون »

شو افاده سندن ا کلاشیلیور که : چلی نفس ناطقه نك یا لکز جوهر اولدیغنی نقل ایله
اکتفا، صور علمیه نك ده او جوهرله قائم اولدیغنی بیان ایدیور. بو بحثک ایضاحه
تحملی و ارایدی. چلینک بومسئله حقنده کی افکار مختلفه بی نظر تدقیق و محاکمه دن کچیرمه مسی
بحثک اهمیت مخصوصه سنه کوره پک ده موافق دکلدر.

« امر ثالث بیان بساطت نفسدر بومقامده بسیطدن مراد اولدوکه اصلاً تجزیه و تبعیضه و تفریق
و تقسیمه قابل اولیه. و مرکب انک خلافیدر. یعنی ذو اجزا اولوب اجزاسنی بری برندن تفریق
ایتک ممکن اوله چون بومقدمه معلوم اولدی پس مفهوم اولسونکه نفس انسانی بسیطدر اجزاسی
و اباضی یوقدر. و تفریق و تقسیمه قابل دکلدر. دلیلی اولدر که بعض اشیا که بلاشبیه بسیطدر وحدت
کبی مثلاً نفس انی تعقل ایدر و تعقل خود صورت معقولدر ذات عاقلده حال اولقله اولور پس اگر
نفس منقسم اولیدی انده شی غیر منقسم حال اوله مازایدی (بوارده کی حال کله سی حلودندر) زیرا محلاک

انقسامندن حالک دخی انقسامی لازم کلور . چون حال که وحدت معتله در غیر منقسمدر لابد محل دخی نفس ناطقه در غیر منقسمدر »

نفس ناطقه نك بسیط ، بساطتی حسیله غیر قابل انقسام اولدینی دها بعض دلیلله اثبات ایدیه بیلیر . چلینک « نفس منقسم اولیدی انده شی غیر منقسم حال اوله ماز ایدی » سوزی ده بودلیللردن بریدر .

فلسفه اولی مباحثندن اولان بو مسئله نك اک قوتلی دلیلی ادراک ، مقایسه دلیلدر : نفس ناطقه اجزای مختلفه دن مرکب اولایدی اولادراک ثانیاً آنک نتیجه سی اولان مقایسه عملیه سی ممکن اوله مازایدی . زیرا ادراک دیمک افکاره ، احساساته عائد برکثرک وجدانی بر « وحدته » ارجاعی دیمکدر . فرص محال اوله رق نفس ناطقه نك هر جزوی برحسی ، بر فکری مدرک اولایدی بونلرک وحدته ارجاعی نه صورتله ممکن اوله بیلیرایدی ؟ علی الخصوص مرکب بر موضوعده مقایسه عملیه سنک اجرایی ممکن دکلدر . زیرا موضوع مرکبک ، بر جزوی برشیئی ، دیگر جزوی ده دیگر برشیئی حس ایتک لازم کلیر بوایه ممکن اوله ماز ، اولسه بیله بوندن بر نتیجه حقیقماز . بر نتیجه حقیقماز چون متفرق حسلرک بر نقطه ده اجتماعی ضروریدر که اصل ادراک نقطه سی ده موضوع مقایسه اولان بونقطه دیمک اولور . مقایسه تحقق ایدنجه آنی اجرا ایدن جزؤک دیگر ایکی جزؤ آراسنده کی مناسبتی مدرک اولمسی لازم کلیر . بومناسبتی ادراک ایدن هانکی قوت ایسه ادراکک محل حقیقیسی او اولدینی تعین ایدر . بوصورتله تعین ایدن محل یاخود جوهرده وحدت و بساطتی حائر اولان نفس ناطقه نك کندیسیدر . بوموضوعک ده مرکب اولدینی فرض ایدیه جک اولورسه ترکییدن عاری ، وحدت و بساطتله متعین بر جوهر الده ایدنجه یه قدر تحریده دوام ضروریدر . زیرا بوجوهر تحقق ایتدکجه مقایسه یه امکان یوقدر ؛ حال بوکه بز ذهنأ برچوق شیلری یکدیگریله مقایسه ایدیورز . مادام که مقایسه ممکن ، حتی واقعدر . آنی اجرا ایدن جوهرک بسیط ، بوجوهر بسیطک ده نفس ناطقه اولدینه شبهه قالماز .

مسئله یی بر مثال ایله ایضاح لازم کلیرسه دینه بیلیرکه : نفسی حادثات جمله سندن اولان « وجع » ی اله الالم . مثلاً وجودینک اوج مختلف محلنده : قولنده ، باجاغنده ، دیشنده اغری حس ایدن برآدمه : نرهک اغرییور ؛ دییه صوریه جق اولورسه : قولم ، باجاغم ؛ دیشم اغرییور ؛ دیر ؛ بوجوابیه وجودینک اوج یرنده حس ایتدیکی اغری یی

بر موضوعه یعنی نفس ناطقه یه اضافه ایدر . بواضافت ، نفسك واحد بسیط اولدیغنی اثبات ایچون دلیل واضح اولمقله برابر ایضاح مقصده کافی دکلدر . مسئله نك داها مهم برجتهتی وارددرکه اوده شودر : بالفرض باقاده کی اغری شدتلی ، قولده کی خفیف ، دیشده کی داها خفیف اولسه وجعلر آراسنده کی شدت وخفتی تعیین ایده بیلیمك ایچون بهمه حال نفسده « مقایسه » دینیلن عملیه ذهینه نك اجراسی لازم کلیر .

اگر نفس ناطقه واحد بسیط اولیوبده مرکب اولسه ایدی ، وجودك مختلف محللر نده کی اغریلر ك خفت وشدتی نصل مقایسه ایده بیلیر ایدی ؟ زیرا نفسك جزؤ مقایسی بهمه حال بسیط اولملی که مقایسه ممکن اوله بیلسون . امر برعکس اولایدی نفس ناطقه نك هر جزؤ یالکزر کندی حصه سنه اصابت ایدن وجعی حس ایدوب دیکر جزؤلر ك متأثر اولدقلری وجعلری حسن ایتمه مك لازم کلیر ایدی . اول باول بوممكن دکلدر ، ایضاح مسئله ایچون امکانی قبول ایدلسه بیله آغریلر ك خفت وشدتی بوجزؤلر ك هانکیسی مقایسه ، هانکیسی تقدیر ایده جك ؟ چونکه هر جزؤ کندی حدود حسیه سی داخلنده محصور ! حال بوکه درجات اوجاعك تعیینی آنجق مقایسه ایله ممکن اوله بیلیر . مادام که وجعلر آراسنده کی درجات خفت وشدتك تعیینی مقایسه نتیجه سیدر ؛ بوعملیه ذهینه نك هر جزؤ وجودده کذران اولان حالاتی مدرك بوجزؤ مستقل طرفدن اجرا ایدلمسی لازم کلیر . بوجزؤ مستقل بوتون حدلر ك شیزاره توحیدی حکمنده در . مختلف حدلر آراسنده حد مشترك اولان بوحده ، بوجهت وحدت ده یوقاریده سویله دیکمز وجه ایله نفس ناطقه نك کندی سیدر .

مسئله نك دیکر شقنه کلنجه ذاتاً وجود انسانیده اصلاً وحدت ملاحظه اولنه ماز . چونکه وجود الی غیر الهایه قابل تقسیم اجزای مادیه دن متشکلدر . بویله اولان برشیده تعیین وحدت ایچون امکان متصور دکلدر . حال بوکه شعورك مبنی علیهی وحدتدر . قابل تقسیم اولان بر محله حتی دماغده بیله شعور تحقق ایده مز . چونکه اوده نامتناهی اجزادن متشکلدر . نامتناهی اجزادن متشکل اولان برشی وحدت وبساطیله متعین اولمسی لازم کلن نفس ناطقه اوله ماز . اوشی اولسه اولسه نفس ناطقه نك بر آلتی اوله بیلیر . آلت بشقه ، آله حاکم اولان قوت ینه بشقه در . آلتك ترکیبی قوتك ترکیبی استلزام ایتمز . بوراده اعتراض اوله رق دینه بیلیر که : هر جزؤ منفرد آیری بر شعور خاصه سنی حائزدر .

انلرك آن غیر منقسمده اولان اتصال و تمادیلری بزی وحدت شعورك قبولنه سوق ایدیور.
نیتہ کیم کهکشان کوچک ییلدیزلردن متشکل ایکن اوزاقدن نورانی بر صفحه حالنده کورونیور.
آنده کی جهت وحدت نه ایسه شعورده کی ماهیت وحدانیه ده اودر . بوممكن اوله ییلیر .
فقط مادام که بوراده ده تخیل وحدت احتیاجی تحقق ایدیور، یاخود نفسده انلری وحدته
ارجاع ایده جک بر حال واقع اولیور ؛ ینه واحد بسیط اولان بر قوتك وجودینی تسلیم
ضروری دیمکدر .

بویحک تفصیله تحمیلی چوق ایسه ده مقاله نك حجمی مساعد دکلدرد .
نفس ناطقه نك وحدت و بساطتی حقنده سویلدیکمز شوسوزلر ، استطرادی بر فائده
قیلندن اولدیغندن صدد داخلنده دکلسه بیله پك ده آنك خارجنده اولسه کرکدر .
کله لم حضرت استادك نفس ناطقه حقنده کی دیگر ملاحظاته: « امر رابع نفس ناطقه جسم و جسمانی
دکل ایدوکیدر اوله معلوم اوله که جسم اول جوهره دیرلر که جهات ثلثه اعنی طول و عرض و عمقده
انقسامی قبول ایله جسمانیدن مراد اولدر که یا نفس جسمده یا هیولای جسمده حال اوله . پس
جميع اعراض که جسمده حالد و صورت جسمیه و نوعیه که هیولاده حالد جسمانیدر . و گاه اولور که
اجسام و اعراضه جمله سنه جسمانیات دیرلر .
چون جسم و جسمانی نه در معلوم اولدی پس مطلوبمز بودر که نفس انسانی جسم و جسمانی دکلدرد
دیمکدر . ظاهر اولدی زیرا هر جسم و جسمانی منقسمدر نفس خود غیر منقسم ایدوکی امر ثالث
تقریرنده ظاهر اولدی پس نفس جسم و جسمانی دکل ایدوکی دخی ظاهر اولدی .
امر خامس نفس بالذات مدرک والاته متصرف ایدوکیدر چون سابقا معلوم اولدی که نفس
کندوسنی ادراک ایلر بلکه ادراک ایتدوکن دخی ادراک ایلر و جائز دکلدرد که نفس کندوسنی آلتله
ادراک ایله زیرا شی ایله نفس مایپننده الت تخیل ایتک ممکن دکلدرد . و حکما که عقل و عاقل و معقول
متحدردیرلر مرادلری بومعنادر یعنی نفس کندوسنی ادراک ایتمی واسطه ایله دکلدرد . دیمکدر ... الخ »
چلبی نفس ناطقه حقنده یوقاریکی معلوماتی ویردکن صوکره نفسك الات ایله تصرفنی ،
بدندن افتراق ایله قنایه مقرون اولیه جغنی حکیمانه بر لسان ایله اکلادیور . بعده نفس
ناطقه ایله نفوس حیوانیه نك قوتلری حقنده معلومات کافیه ویریور .

انسانك اکمل مرکبات اولدیغنی سویله یوب حدود موالیدی تعیین ایلدیکی صره ده :
پس مراتب تفاضل درت اولور : معدن و نبات و حیوانی و انسان و هر جنسك انواعنده دخی
تفاضل واردر . یعنی بعض انواع جنس بعض آخردن افضلدر و هر جنسك افضل انواعی فوقنده
اولان جنسك ادنای انواعه قریب اولوب اکثر خواص ولوازمنده مشارک اولور . اول معدنیات
ایچنده مرجان دیدکلری جوهردر . اگرچه معدنیاتنددر اما فی الجمله نشوونما اثاری انده مشاهددر
حتی قریب اولمشدر که مقام معدنیاتدن ترقی ایدوب افق عالم نباتی به داخل اوله !! و نباتك ایچنده

بو حال ایله متصف اولان درخت خرما ر و بو مرتبه عالم نباتك نهایی
وافق عالم حیوانك بدایتی در و بوندن یعنی افق نباتدن افضل عالم حیواناتدر. و انوك ادناسی اسفنجیات
دیدکلریدر بر آق نسنه در دریاده اولور انقباض و انبساط ایدر. !! واندن یوقاری حیوانات .. الخ «

چلبی بوندن صوکر افق عالم انسانی یه یقین اولان حیواناتك آت، مایمون، فیل، طوطی
اولدینی حقنده بعض معلومات و یروب ربع مسکونده سا کن انسانلر آراسنده کی تفاوتدن
مختصراً بحث ایدیور. داها صوکر موضوع کتابك ایجاباتندن اولان مباحث مختلفه
حقنده برچوق شیلر سویله یورسده کړک عیناً کړک خلاصه نقلنه مقاله نك حجمی مساعد
اولمدیغندن صرف نظر اولندی.

*
**

چلبی روحیاته، طبیعياته عائد اولان بوايضات مهمه یی متعاقب اخلاق مباحثه نقل
کلام ایله خلقی تعریف، خلقك قابل تبدیل اولوب اولمدینی حقنده کی افکار مختلفه دن
متولد وجوه احتمالاتی استادانه، حکیمانه تمهید ایدیور.

اخلاق مباحثك تدوینده نصیر طوسی کبی قتالی زاده ده « ارسطو » طرفندن وضع
ایدیلهرک « قانت » ک ظهورینه قدر قدمای حکمانك همان کافه سی طرفندن قبول ایدلمش
اولان « فضائل اربعة اصلیه Quatre vertus cardinales » اصولی قبول ایدیور.
بوفضیلتلر، کندیلرینك افراط و تفریطلری آراسنده کی « وسط تام » ی Juste milieu
تشکیل ایدن « حکمت Sagesse »، « عدالت Justice »، « عفت Tempérance »
« شجاعت Courage » دنیلن درت فضیلتدر. بونلرک ضدی اولان درت رذیله کلنجه
آنلرده جهل، جور، فجور، وجبن دن عبارتدر. مؤلف کړک بوفضائلك، کړک
ضدلری اولان رذائلك اقسامی یکان یکان تصنیف و تعریف ایله فضائله انتساب، رذائلدن
اجتناب ایچون چاره لر، علاجلر توصیه ایدیور.

مسالكك تعددی، نظریه لرك تكثری حسیله اخلاق کتابلرینك طرز تدوینی د کیشمش،
اخلاق مباحثی بشقه بر طاقم اساسلره ابتنا ایتدیرلمش ايسه ده چلیینك « اخلاق شخصییه
Morale personnelle » « اخلاق بیته Morale domestique » « اخلاق اجتماعییه
Morale sociale » « اخلاق مدنییه Morale civique » یه دائر سرد ایلدیکی ملاحظات
حکیمانه نك همان قسم اعظمی بوکونکی تلقیاته ده تمامیه موافقدر.

بوسطرلر « اخلاق علائی » حقننده غایت مجمل بر فکر ویرمک مقصدیله یازلمش اولدیغندن تأیید مدعی ایچون تفصیلاته کیریشمک تطویله مؤدی اولور . شمدیلک آندن صرف نظر ایدهرک یالکز مؤلف فاضلک اثرندن نمونه عرفان و ظرافت اولان بر ایکی پارچه نك نقلیله اکتفا ایلاک .

اوتهدنبری حکما و متکلمین آراسنده عظیم مناقشاتى استلزام ایدن مسائلدن بری ده اک غامض بر مسئله دینی و فلسفی اولان قضا و قدر « Destin » مسئله سیدر . هنوز چهره سندن برقع استتاری قالدیر مامش اولان ، الی الابد قالدیره جنی ده مشکوک بولنان بو مسئله مناسبیله چلبی شو سطرلری یازیور .

یکرمنجی آفت عوامک دقایق علوم و متشابهات قرآن و سر قضا و قدر و اسرار حکمت و شریعتدن سؤال ایتسیدر و (بوراده « و » حرفی حال بوکه معناسنده) اخره لازم اولان ایمان و عمله سمی و اجتهاددر . لیکن نفوس اماره نك عادتی اولدرکه کندویه نافع اولان تلخ و ثقیل کلور و مالا یعنی فضول اولان شیرین و خفیف کلور و عوام بومقوله علومه حوض ایتمکدن مسرور اولور . زیرا شیطان اکا تخییل و تسویل ایلرکه سندخی علمادن و اهل فضلدنسک بعض مصطلحات اهل رسومی بیامد و کاک ضرر ویرمژ . خلاصه علوم و نقاوه معارف بونلردر سن انلری علماء ظاهر دن یک بیلورسک . خصوصاً بعض صوفیه ایله مصاحب اولوب منطق الطیر عطار و کلشن راز و زبده عین القضاة همدانی دن بر ایکی بیت اوقومش ایسه خود نکته دان عارف و حقایق شناس و عمیق اولور . « سوزلریله تمهید بحیثه ابتدار ایدهرک داها بعض شیلر یازدقدن صوکر داورکه : بوفقی علم و معرفتدن خالی بر میر اضول کویله اجتماع و آنک کلامی برشام رمضانده اشباع واقع اولدقده بعض مشکلات وار خدمتکزده « خدمتکز تعبیری تعظیم افاده ایدر . بز آنک یرینه ذات مالیکز ، ذات دولتکز فلان کبی کلمات تعظیمیه قوللانیرز ، قدما حضرتلری یرینه خدمتلری قوللانیرلر ایدی « حل تمنی ایدهرین دیدی . فقیر دخی مسائل صیام و تراویح و قیامدن بعض نسنه لر صورمق تخیل ایدوب تمام انشراح صدر ایله بیورک دیدم . باشلادی سر قضا و قدردن سؤال و شبهه سابقه ایله ایراد اشکال ایلدی .

فقیر ایتدم اول سر قضا و قدردن سؤال منهی در زیرا سر قدر مقدمات دقیقه مبنی در پس مؤمن صحیح و بنده صریحه لازم اولدرکه فرمان پادشاه مطلق یرینه کتورمک ایچون قبول و امتثال مسارعت و استعجال ایدوب بهانه و تعلل ایشکنده اوتورمیه و چون و چرا لم ولادن دم اورمیه مثلاً سن که پادشاه جهانک خدم و حشم و اتباع و انصارندنسک حالا سکا درگاه سعادتدر ستگاهندن بر فرمان وارد اولسه همان اطاعته مبادرت و امتثال مسارعت ایدرمیسک یوخسه بو فرمان نه ایچون بویله کلدی . بنم امتثال قدرتم نه جهتندر . دیو بحثه می باشلارسک ؟ اگر شق ثانی به کیدرسه ک اولامارتدن معزول ثانیاً عقوبات ایله مقید و مغلول اولورسک چون پادشاه بی اشتباه که مظهر بیت :

بر غیر او اضافت شاهی بود چنانک
بریک دو چوب پاره شطرنج نام شاه

در . بومرتبه ده پس پادشاه حقیقی که :

بر وحدتش صحیفه لاریب جتست
اینک نوشته از شهاده بران کواه

درکاهنه نهانه جوی ونا فرمان اولان نه مرتبه مستحق عذاب ومستوجب خذلان اولور؟! «
سوزلریله میر بوالفضولی غایت ظریفانه ارشاد واسکات ایلدکن صوکرالک غامض،
اک دقیق مسائل دینی و فلسفیه دن اولان بومسئله حقنده عقلی نقلی ایضاحاته کیریشیور؛
جناب حق، عبدک اوفعلی اختیاریه ایشلیه جکنی بیلدیکنی ؛ جناب حق ، عبدک او فعلی
ایشلیه جکنی ازلا بیلدیکی ایچون اختیارک او فعله تعلق ایتدیکنی « علم معلومه تابعدر »
قاعده مشهوره سنه توفیقاً حل ایدرک صوکنده بومسئله مهمه یه دأثر پک جدی ، پک
علمی بر محاکمه یورودیور .

*
**

قالی زاده، اصطلاحات مجموعه سنده « للبشریه Anthropocentrique » دیه ترجمه
ایدیلن مذهبه عائد بر مسئله یی ، زماننده قبول ایدلمش اولان اعتقادک ایجاباتنه توافق
ایتمکله برابر بوکون محتاج نظر دینه بیلجهک بر طاقم مقدماته استناداً حل ایدیور . مسئله نک
بوصورت حلی اوقه دنبری تقریر ایتمش بر اعتقادک نقیضنی مؤید اولدیغی جهتله مهم برانقلاب
فکری وجوده کتیره جک قدر حائز قوتدر .

اوروپاده ظهور ایدن فوضویه « Anarchisme » عدمیه « Nihilisme » کبی غایتی
مؤسسات اجتماعی یی زیر وزیر ایدوب آنلرک یرینه بشقه مؤسسات اقامه ایتمکدن عبارت
بولنان مسلکله هپ « للبشریه » مذهبی طرفندن قبول ایدیلن نظریه نک تبدلندن صوکرال
ظهور ایتشددر .

البشریه مذهبی کائناته غایت محدود بر نظرله باقدیغندن فضای نامتناهی یی املا ایدن
اجرامک محض انسانلرایچون خلق ایدلدیکنی، کافه موجوداتک خادم بشر، بشرکده مخدوم
کائنات اولدیغنی قبول ایتمش ایدی .

کرک فن هیئته کرک فنون سائرده عائد ساحه ترقینک کشفیات اخیرده دن دولایی
حوصله بشره صیغیه جق درجه ده اتساعی هر موجودک عالمده کی موقع حقیقیسنی تعیین
ایلمش اولدیغندن « للبشریه » نظریه سی ده من جهة حکمدن ساقط ، انقراضه محکوم اولدی .
فقط بومسئله نک بشقه بر طرز تلقیسی ده واردرکه « دینی فلسفی مصاحبه لر » عنوانلی
اثرده اندن بحث ایلمش ایدم .

ایشته قنالی زاده اهمیت فوق العاده سی نظره اولی ده تقدیر ایدلمک لازم کلن بومسئله بی اوچیوز بو قدر سنه اول موضوع بحث ایله یه رک تمامیه اسکی نظریه نك عکسینی قبول ایدیورکه، او زمانه کوره مهم بر حادثه علمیه دیمکدر.

چلینک زماننده حکمفرما اولان اعتقاده مخالفتندن دولای فوق العاده نظردقتی جلب ایدن بو جسارتی مباحث علمیه ده نصل سربست بر لسان قوللانديغنه دلیل اولمق اوزره کوستریله بیلیر.

چلبی اثرینک تدبیر منزل قسمنده اوزمان مقبول، متداول اولان فکره اتباعاً موجوداتی علوی، سفلی نامریله ایکی یه آیروب علویاتک سفلیاته خادم اوله میه جقلرینی بر طاقم مقدمات نظریه ایله ایضاح ایلدکن صوکر:

« و بوحركات دوریه دن سفلیات احوالنه دخی انتظام حاصل اولور « ذلک تقدیر العزیز العلم » اما فلکیات انی قصد ایتزلر بلکه جانب علویاته استغراقلرندن طرف سفلیاته اصلا التفات دخی ایلزلر بوقنده قالدیکه محضا سفلیات ایچون حرکت ایده لر . و مقصد و مراملری سفلیات انتظامی اوله حاشا ثم حاشا عن ذلک اما اکثر متشرعلرکه ! : انسان افضل مخلوقاتدر دیو ذاهب اولورلر، دیرلرکه فلکیات انتظام امرینی آدم و اول عالم بوعالم اصلاحیچون مخلوقدر نته کیم حدیث لولاک لولاک لما خلقت الافلاک دلالت ایدر. و دیرلرکه تورانده وارد اولدی که یابنی آدم خلقتک لاجلی و خلقت الاشیاء لاجلک »

دیورکه بوسوزلری تمامیه للبشریه نظریه سنه مخالفدر. چلبی بویکی نظریه سیله اوزمان اذهانه مستولی اولوب عکسینی ادعایه جرأتدن، قائلی ایچون عظیم بر فلاکت ظهوری ملحوظ بولنان بومسئله حقنده کی فکرینی آچیقندن آچیغه سویله مکدن تحاشی ایتمیور. بویولده اداره لسان ایتسی کنديسنک نه قدر متین، نه قدر جسور بر علم اری اولدیغنی؛ فکرینه اجتهادینه قارشى رفع ایدیله جک آوازده تعریض و تعرضه ذره قدر اهمیت ویرمديکنى کوسترمکده در.

قنالی زاده نك حق و حقیقی سویله مکدن چکینمديکنه تعدد زوجات حقنده سرد ایلدیکی ملاحظات ده ایکنجی بر شاهددر. چای شرائط لازمه سنک جمعی ایچون اقتضا ایدن استطاعتی حائز اولمدقلری حالدده شرع شریفک بومساعده سندن بلاقید و شرط استفاده یه یلتمکله هم کندیلرینی هم ده ترکیبک معنای حقیقی سیله « حباله از واج » لرینه دوشن بیچاره لری ابدی بر فلاکت محکوم ایدن گمسه لر حقنده کرسی معلای حکمتندن شوسوزلری سویله یور:

« چون خاتونک صلاح و عفاف و منزل ضبطنده قدرت و کفایتی موجود اوله انکله اکتفا ایدوب اوزرینه غیری خاتون تزوج، یا جاریه تسری ایدیله . اکرچه حسن و جمال و نسب و تبار، و ثروت

وغناده بوندن زیاده دخی اولورسه ده ! بعض عقل مطلقا بومعنائی مکروه کوردیلر (بوعقلانک ایچنده کندیسی ده داخل اولدیغنه شبهه یوق) زیرا چون نسا نقصان عقل ایله معروف و غیرت مفرطه ایله موصوفدرلر یحتمل که کمال غضب و غیرتندن بعض امور ارتکاب ایدهلر. موجب اختلال نظام منزل و مورث فضاحت و خسارت کامل اوله . و تعدد زواجه اقدام ایدنلرک اکثر منزلرنده مجادله و خصام و سوء عیش و اختلال نظام مقرر در . و ضره (اورتاق) متلا اولان حره اقل مرتبه زوجنک اموال و اوقات و اثاث بیت و آلاقی حفظنده تکاسل ایتیمی متعیندر و حکما دیرلر که تعدد ازدواج پادشاه جهانپناهلردن غیری کیمسینه جائز دکلدلر . زیرا زن آنلره مقام عبودیتده در . غیرت و حمیت ایدوب مفاسدی ارتکاب ایتک احتمالی یوقدر و آنلره (یعنی پادشاهلره) دخی ایتهمک اولی در !! زیرا مرد منزلنده تنده جان کبیدر و نتکیم ایکی بدنه برجان اولاز کذلک ایکی منزله بر مرد لایق دکلدلر و شرعا دخی ترکنک توایی سابقا ذکر اولمشدر »

بوراده بزم ایچون سویله نه جنک برشی وارسه اوده چلیپنک بولندیغی زمان ایله مهم بر مسئله اجتماعی اولان تعدد زوجات حقننده سرد ایلدیکی مطالعات صائبه نک تأملنی توصیه دن عبارتدر .

*
* *

قنالی زاده نک اخلاقی ، اجتماعی مسائل سائر هیه دائر سرد ایله دیکی افکار صائبه برر برر نقل ایدیلر جنک اولورسه مقاله یرینه قوجه بر کتاب یازمق لازم کلیر . بناء علیه بزده اوجهتی آتی به تعلیق ایدلرک یالکز علی چلیپنک تصویر و قایعده کی قدرتنه ، انساندن صادر اولان حالات مختلفه نک احاطه سی امرنده کی نفوذ نظرینه ، دقتنه دلیل اولان شو سطرلرک نقلیه مقاله به نهایت ویره جکزر .

« و تهذیب نفس و تبدیل خلق ایتیم طائفه دن بعضی اول مرتبه سلطان غضبه متبع و دائره عقل و فکر دن منخلع اولورلر که غضب افراد انسان و ضرب شتم خدام و غلمان درجه سندن تنزل ایدوب حیوانات عجمه که جمله حرکتلری معقول و مناسب و موافق مراد مالک و صاحب اولق محالدر . غضب و تهدید و شتم و ضرب و تشدید ایلرلر که بار کیر مسکین ضعیف و هزال سیر علی الاتصالدن قالب در مانده و زبون ایکن ناگاه سورچوب دوشسه را کی غضب و جنوندن ضرب مهماز ایله پهلوسنی غرقه خون و یا تازیانه و چوب ایله کفل و سرونین (صاغری) مودن بیرون ایلر . و بعض شتم بیهوده و لعن نامشروع ایله که جانور آنک فهمندن فارغ و ازاده در کند و زبانن فرسوده و کردنن طوق لعنتله مغلول و صحیفه اعمالن آلوده ایلر . و لعن انسان و دواب اهل ایمانه غایتده لازم الاجتنابدر و بعض جهال کندی جهالتی ختم و کند و کندویه شتم ایتهمکه شروع ایدوب بره فلان فلانک طواری دیو کندویه یا بره فلانک صاندینی دیو بایع بی کناهه قذف نامشروع ایلر و بعض جهال بو مرتبه دن دخی تنزل ایدوب و جماد محضه شتم و ضرب و ادراک جزویدن بی بهره اولان اجسامله جنک و حرب ایلر کلید تیز آچلمسه شکست ایتک ایچون اوستنه تبر صر و دلبنندی مرادی اوزره صارلمزسه یره اوروب

اوستنه دینه لر چالر . و قلم مرادی اوزره قطع اولزسه غضبندن شکست ومدادی غلیظ اولورسه
دواتی خاکه پست ایدر وبعض سفها کشتی نشین اولدقده باد مرادی اوزره اسمسه غضب و سخط
ایدر و بونک امثالی افعال که فاعلنه فی الحقیقه سبب ضحک و استهزا و عجبدر بین العقلا فصاحت
ورسوالغه سببدر .

علی چلبی غضب دینیلن جنت موقتہنک انسانہ نہ کولونج شیلر یاپدیردیغنی شو جانلی
لوحة ایله سینہ ماکی تجسم ایتدیریور . بو لوحه، حضرت استادک یالکز مسائل علمیه یی
دکل ، حیاتہ عائذ اک عادی حادثاتی ده نصل برنظرناقد و نافذله استبصار ایلکده اولدیغنی
کوستریور .

*
**

اونجی عصرک ، سینہ مفخرتندہ بسیلدیکی بونادرہ معرفتک کرک ترجمہ حالنه، کرک
اک مشهور انری اولان « اخلاق علائی » عنوانلی تألیف کریننه دائر یازدیغم برقاچ سطر
یازی قدماک تعیرلری وجهله (شمسدن ذره ، دریادن قطره) قیلندندر . مرحومک
قدرت علمیه سی ، احاطہ کلیه سی آنجق اثرلرینک مطالعه سندن صوکر ا کلاشیله بیلیر .
روان پاکی اوچیوز بوقدر سنہ اول عالم قدسه یوکسک ان بوعلامہ فاضلک هر زمان
رحمتله یاد ایدلمسی لازم کلن نام بلندی هم رحمت، هم ده پک بویوک بر حرمتله آکمق بزم
ایچون مقدس بروظیفه در .

علامہ فاضلک حیات ادبیه سی آریجه محتاج تدقیق اولدیغندن بومقاله ده اندن بحث
ایدیله مدی: انشاء ایلریده بحث اولونور. شو حالده بزده حضرتک :

اگرچه خانه پر نقشدر سرای جهان؛
ولی کتابه لری : « کل من علیها فان »
زمین مکان بلادر ، زمان مدار عنا ؛
بودر سرای جهان نقشنه زمین وزمان .

قطعه سیله سوزہ نہایت ویره لم .

استانبول دارالفنونی آثار ادبیه
تدقیقاتی مدرسی

فرید

